

Redactioneel

Eindelijk ligt nummer 2019/1 van het NTKR voor u. Er was een samenspel van factoren dat zorgde voor een late verschijning. Allereerst waren er voldoende conceptartikelen in de pijplijn, maar niet voldoende artikelen die het hele proces hadden doorlopen. Ten tweede werden we verblijd door de mededeling dat Minister van Justitie en Veiligheid, F.B.J. Grapperhaus, bereid bleek een bijdrage te leveren aan dit nummer. Wij zijn hem zeer erkentelijk, zowel voor zijn lezing aan de Vrije Universiteit als voor zijn artikel in dit nummer. Onderweg naar de publicatie van dit nummer ging de immer toegewijde en behulpzame editor, Nina Olfers van Uitgeverij Paris, met verlof. Gelukkig wordt ze vervangen door Manon Müller, met wie dit nummer verder werd gereedgemaakt voor publicatie.

Op maandag 10 december 2018 organiseerde het Centrum voor Religie en Recht (VU Amsterdam) een symposium naar aanleiding van de 70^e verjaardag van de Universele Verklaring voor de Rechten van de Mens. De lezingen van een aantal sprekers van toen zijn omgewerkt voor het NTKR. De Minister van Justitie en Veiligheid leidde, als Minister van Eredienst, het congres in. Vandaar dat zijn schriftelijke bijdrage als eerste in het *Dossier 70 Jaar Universele Verklaring voor de Rechten van de Mens* is opgenomen. Dr. Lourens Minnema, universitair hoofddocent *Religious Studies, in Particular the Comparative Study of Religions* aan de Faculteit Religie en Theologie van de Vrije Universiteit schreef een artikel vanuit hindoeïstisch perspectief in relatie tot mensenrechten en religieuze minderheden, getiteld 'Hindu Views of Human Rights Regarding Religious Minorities, Freedom of Religion, Freedom of Conscience, and Anti-Conversion Laws'. Ing. Razi Quadir MA, docent Geschiedenis van de Islam voor en na 1800 aan dezelfde faculteit en universiteit, schreef een bijdrage over 'Freedom of Expression: Positive or Negative Freedom?' Hij betreft hierin het werk van de filosoof Isaiah Berlin (1909-1997). Niet alleen was het in 2018 70 jaar geleden dat de Universele Verklaring voor de Rechten van de Mens verscheen, ook was het 60 jaar geleden dat Berlin in zijn inaugurele rede in Oxford onderscheid maakte tussen positieve en negatieve vrijheid (*Two Concepts of Liberty*).

Daarnaast verschenen enkele 'losse' artikelen. De Zuid-Afrikaanse jurist Shaun de Freitas, verbonden aan de University of the Free State, diende een artikel in dat een reflectie bevat op Ronald Dworkin's beperking van passieve vormen van religieuze expressie in het publieke domein: 'A Critique of Ronald Dworkin's Limitation of Passive Forms of Religious Expression in the Public Sphere'. Staatsrechtgeleerde Jan Willem Sap, universitair hoofddocent aan de Faculteit der Rechtsgeleerdheid van de Vrije Universiteit Amsterdam en hoogleraar aan de Open Universiteit, hield in mei 2017 een *keynote lecture* bij aanvang van het internationale congres over religie en recht dat georganiseerd werd door het Centrum voor Religie en Recht en LARSN (Law and Religion Scholars Network, Faculty of Law, Cardiff University, Wales). Sap schrijft over

een meervoudig perspectief op Europees burgerschap en religieus onderwijs: 'A Pluralist Perspective on European Citizenship and Religious Education'.

Van dr. mr. Ton Meijers, universitair hoofddocent canoniek recht, Tilburg University, ontvingen we een prachtige kroniek over het rooms-katholieke canoniek recht in de periode van 2015 tot en met 2018. Na een korte inleiding zoomt Meijers in op achtereenvolgens: R.K. Meldpunt Grensoverschrijdend Gedrag; Novelle: herziening huwelijksprocesrecht; Novelle: harmonisatie van het katholiek canoniek recht; Novelle: vertaling liturgische boeken en ten slotte op Kerkelijke instellingen voor katholieke theologie.

Mr. drs. Jaco van den Brink, advocaat bij BVD Advocaten, schreef een recensie over het 169 pagina's tellende boek van Hans-Martien Ten Napel, *Constitutionalism, Democracy and Religious Freedom: To Be Fully Human*. Van den Brink sluit in zijn openingszin aan bij de kern en de hoofdtitel van Ten Napels boek: "Godsdienstvrijheid in een constitutionele democratie: mag de staat beperkingen opleggen aan het volgen van godsdienstige principes, of het optreden van religieuze organisaties zoals kerken, scholen, stichtingen voor zorg of welzijn?"

Helaas moesten we afscheid nemen van onze mede-hoofddredacteur mr. dr. Gerhard van der Schyff, universitair hoofddocent staatsrecht aan de Universiteit van Tilburg. Kort nadat hij toetrad tot de hoofddredactie moest hij vanwege werkomstandigheden zijn taak als hoofddredacteur alweer neerleggen. Dat spijt hem en ons zeer. We zijn hem erkentelijk voor de korte tijd waarin hij maximaal betrokken is geweest. We zijn blij dat hij als lid van de redactieraad betrokken blijft. Verheugd zijn we dat mr. Hansko Broeksteeg, universitair hoofddocent staatsrecht aan de Faculteit der Rechtsgeleerdheid van de Radboud Universiteit, bereid is mede-hoofddredacteur te zijn. Hij is al aan het werk voor NTKR 2019/2. Maar voordat die aflevering verschijnt, hopen we dat de lezer van de inhoud van deze uitgave 2019/1 geniet.

Mede namens Hansko Broeksteeg en Teunis van Kooten,

Leon van den Broeke